

A vadkárosításokról és duvadakról

Irta: Rohoska Samu.

Nagyon kényes tárgyhoz nyulok hozzá s hogy ehhez mégis bátorságot veszek, az éppen csekélységem tudatában rejlik.

Minden érdekelt — gazda és vadász — egyaránt érzi, hogy régi keletű vadászati törvényünk a mai állapotoknak már meg nem felel. Így pl. a vadkármegettérítéseket nem oldja meg, illetve elavult ahhoz, hogy biztos útmutatóul és a megfelelő mértéket osztó igazság alapjául szolgáljon ahhoz, hogy az összes érdekeltet kielégítse. Ezenkívül az ú. n. ragadozó és kártékony állatok kategóriája, ma már védelemre szoruló vadakat szolgáltat ki, más oldalról pedig érzékenyen érinti egyrészt a vadász, másrészt a gazda érdekeit.

A vadkármegettérítés kérdésének fontosságát egyebek közt azzal a körlevéllel is bizonyítom, melyet a Duna-Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara már vagy másfél éve küldött szét (4074. sz. a.) társkamarái útján, az egész országban, az érdekelték között kétségtelenül azon dicséretes szándékkal, hogy az említett kérdést rendezhesse. Ezen okból a körlevélhez egy kérdőívet is csatolt, melynek kitöltése az e tárgyra vonatkozó adatokat volt hivatva összegyűjteni, hogy a kérdés minden oldalról megvilágíttassék.

Kissé terjengős lenne e körlevelet itt leközölni, bár talán a tárgy megérdemelné, de ezt fenti szám után mindenki megszeresheti a kibocsátónál. Mégis e körlevélről megjegyzek annyit, hogy annak dacára, miszerint a kérdőívet — nagyon helyesen — épp a tájékozódás végett bocsátotta ki, de bizonyos fokú állásfoglalás már is kiérezhető benne a gazdák érdekei mellett, mely ugyan nagyon is érthető, hiszen a Mezőgazdasági Kamarák épp a gazdák érdekeit vannak hivatva képviselni, de viszont a másik oldalról a vadászok és természetbarátok érdekeit is fel kell tární.

Nagyon figyelemre méltó e körlevél azon okból is, mert e kérdés rendezésének megindítására e nagyon is illetékes és tekintélyes szerv megállapítja ebben, hogy a gazdaközönség részéről felmerült panaszokat vannak, akik felhasználják „az elé-

gedetlenség és osztálygyűlölet szítására” s attól fél, hogy a kérdés elmérgesedik és „az osztálygyűlölet melegágyává válik.”

E tárgyhoz való hozzászólás kétségtelenül időszerű és pedig elsősorban is a gazdák és vadászok részéről s mert széles és különböző érdekeltségű köröket érint, több irányú megvilágításra szorul.

A vadkárok megtérítését az 1883. évi XX. t.-c. 7. §-a tárgyalja:

„7. §. A fővadak (szarvas, dámvad) által a vetésekben, ültetvényekben, vagy más gazdálkodási és erdészeti ágakban okozott minden kárért azon birtokos vagy haszonbérelő, kinek vadászterületén az említett fővad tenyésztetik, teljes kárpótlással tartozik.

E végre megkívántatik, hogy a kár a hatóságoknak a kár elkövetésétől számítandó 8 nap alatt felvehetés céljából bejelentessék.

A vetésekben okozott kárnak becslése mindig oly időben eszközözlendő, midőn az termékmennyiségben megállapítható; a kár vagy természetben vagy pénzértékben téríthető meg.”

Ezzel összefügg ugyan a 8. §. és a 13. §., azonban csak mintegy negative s így ma már sem a vadászok, sem a gazdák érdekeit ki nem elégítik, sőt bizonyos körülmények közt egyiket a másiknak kiszolgáltatathatja e két §, mint azt alábbiakban igazolni fogom.

„8. §. Ragadozó vagy kártékony állatok (III. fejezet 13. §.) által tett károk, mivel ezen vadak a föld birtokosa által bármikor elpusztíthatók — meg nem téríttetnek.”

E szerint minden gazda, kinek nincs módjában a törvény által felsorolt ragadozó vagy kártékony állatokat (röviden duvadakat) elpusztítani, akkor is elesik a kártérítéstől, ha netalán ezek közt olyan vad is van, melyet tenyésztének, vagy legalább is a vadászterületi jogosult területén belül óv.

A 13. §. ugyanis a vaddisznót is a duvadak közé sorozza, holott akárhány vadászgazda — nagyon helyesen — a vaddisznót is épp úgy félti, óvja s eteti, mint szarvasait s épp ez óvott vadja által van a vadász kiszolgáltatva a szomszédos gazdának, kik közül akárki, a maga bár csak néhány száz négyszög-

ölnyi földjén e féltett s gondozott vadat törvényes alapon szabadon pusztíthatja. Azon gazda pedig, aki e vadat eszközök vagy idő híján, vagy bármi okból elpusztítani nem tudja, annak a vadászgazdának van kiszolgáltatva, ki a vaddisznóit elszaporodni hagyja.

A 13. §-ban mint ragadozó és kártékony állatok a következő vadak vannak megnevezve. Medve, farkas, róka, hiúz, vadmacska, nyest, vaddisznó, borz, tengerinyúl, hörcsög, ürge, görény, menyét, nyuszt, vidra. Ezeket tehát: „saját területén a birtokos bármikor elpusztíthatja azon esetben is, ha a vadászat bérbe volna adva.”

A törvény alkotása idejében ez megfelelehetett az akkori állapotoknak, azonban azóta már félszázad múlt el s ez alatt a félszázad alatt gyökeres változást szenvedett minden.

Szegény lett a gazda, kit érzékenyen sujt minden veszteség, több a vadász, kevesebb a vad.

Medvének, farkasunk, hiúzunk már egyáltalán nincs. Ezekért ugyan nem nagy kár, sőt annyiban jobb, hogy nincs velük probléma. A vadmacskát, hörcsögöt, ürgét, menyétet, sőt a görényt és tengeri nyulat is szerény véleményem szerint nyugodtan meg lehet hagyni a dúvad-kategóriában, azonban már egészen más elbírálás alá esnek a nyuszt, nyest, vidra, továbbá a róka, borz s a vaddisznó.

A *nyuszt* hovatovább természeti ritkaság s épp ezen számbeli ritkaságánál fogva, kártevősei — mely ellen egyébként is van mód védekezni — nem lehetnek súlyosak és általános érdekűek. Prémje oly becses, hogy ezt csak a leggazdagabbak szerezhetik meg s így e révén prémgazdasági értéke, de e mellett, sokszor érdekes vadászata révén, vadászati értéke jelentékeny.

A *nyest*. Majdnem ugyanaz mondható róla, mint a nyuszt-ról, azzal a különbséggel, hogy talán gyakoribb, mint a nyuszt s prémje valamivel alacsonyabb áron áll.

Ami károsításait s ezzel összefüggésben lévő üldöztetésüket illeti, meg kell állapítani, hogy azon „*alkalmi*” prémvadászok pusztítják őket leginkább, kiknek talán egyetlen baromfiát el nem pusztította, vagy közelébe sem ment, míg a baromfiólba beszkott imosztort akárhányszor a károsult kis egzisztenciák te-

hetetlenül kell hogy nézzék. E két állat szerencsétlensége abban áll, hogy havas teleken, éppen az elhagyatott, s falutól távol eső pajták, hegypincék helyiségeit, főleg padlásait látogatja meg, hol telelő egereket keres. Itt kinyomozva, törrel, dugott fegyverrel éppen a vadászatra nem jogosultak áldozatául esik, kik nyugodtan árusíthatják gereznáját. Így e két nemes apróvad napról-napra pusztul, kevesbedik.

Faunisztikai, vadászati és prémgazdasági értékük miatt üldözöttségi állapotukból feltétlenül ki kellene emelni. Irtásuk csakis belsőségekben, baromfitelepek közelében s ezzel egy kalap alá eső fácántelegek közelében volna csak megengedhető, míg erdőben, elhagyott helyeken csakis a vadászterület használatára jogosultnak állhatna jogában sportszerű elejtése s mindezek mellett számukra a terhességi s szoptatási időszakra törvényes tilalom volna állítandó. Ez intézkedéssel meg volna védve a gazda, több vadhoz jutna a jogosult vadász és nem pusztulna e két nemes kis vad.

A *vidra*. Magyarországi előfordulása mind ritkább s ritkább. Ha így marad tovább a védtelenség, sőt üldözöttség állapotában, hazai vadfaunánkban való kipusztulása biztosra vehető. Igaz, a halgazdaságokban való károsítása jelentékeny is lehet, de ez ellen ismét van mód védekezni, ellenben mi kárt tehet a vidra annak a földtulajdonosnak, kinek pl. a halászathoz semmi köze vagy érdekeltsége nincs, csupán csak tanyát ütött vagy átvonul a földjén — és mégis minden időben szabadon pusztíthatja törrel, fegyverrel, habár nem is vadászbérlő. Ez állatnak saját legnemesebb bundája hozza rá a legnagyobb szerencsétlenséget mert minden mozdulatát s életszokását kilesve, majdnem mindig a legilletéktelenebb kezek áldozata lesz.

Megmentésére faunisztikai, vadászati és prémgazdasági értéke miatt igen sürgős lenne behozni a tilalmat a terhességi s szoptatási időre. Irtásuk csakis belterjes halgazdaságokban volna minden időben engedélyezhető, sportszerű elejtését pedig csakis a terület vadászatára jogosult egyén gyakorolhatná.

A *borz*. Annyira szereti a magános életet, illetve úgy utálja a forgalmat s a kultúrát, hogy ilyen, a számára inficiált területeket önként elhagyja, melyet annál inkább megtehet, miután

mindenevő létére bárhol is meg tud élni, ahol csend és némi táplálék van. Táplálékául szolgál neki az állatvilágból ami — kultúrát kikerülő — útjába esik. Egerek, pockok, rovarok, földön fészkelő szárnyasok is. A növényvilágból: erdei gyümölcsök, sőt gyökerek, valamint gazdasági termékek, főleg kukorica. Károsága igazán jelentéktelen, de ezt is ellensúlyozza káros emlősök zsákmánylásával. Ez érdekes vadunk is állandóan pusztul, gyérül. Ha prémjének nincs is értéke, de ezzel szemben jóformán ártatlan állat és vadászata sokak előtt annyira értékes, hogy már e miatt is megérdemli a védtelen állapotból való kiemelését, de leginkább gyérülő volta a faunisztikai értéke miatt, csakis a vadászatra jogosultnak volna megengedhető sportszerű elejtése a terhességi és szoptatási időn kívül.

A *róka*. A kártékony rágcsálók (egér, ürge, pocok stb.) pusztítása révén a gazdának nem csupán ellensége, hanem barátja is. Az igaz vadásznak pedig a sportszerű elejtése: csemege. Hál'istennek nem igen kell még kipusztulásától tartani, de még sem tartom indokoltnak védtelenségét és üldözöttségét, mely legkegyetlenebb módon tavasszal a kölkes kotorékok kiásásában s a család elpusztításában nyilvánul meg. Elegendő lenne, ha mindenkori irtását csak a belsőségek, baromfitelepek és a mesterséges fácántelegek közelében engednék meg, máshol csakis a vadászatra jogosult ejthetné el sportszerűleg. (Sportszerű elejtés alatt mindenütt a lőfegyverrel való elejtését értettem). Meggondolást igényelhet a terhességi és szoptatási időben való tilalmazása is, de a tavaszi kotorékásást, hacsak ez nem belsőségek közelében van, feltétlenül betiltandónak tartom.

A *vaddisznó*. Ennek elbírálását ismét egész más szempontokból kell megítélni előbbiekkal szemben. A vaddisznó ugyan egyáltalán nem mondható oly természeti ritkaságnak, hogy emiatt kellene üldözöttségi állapotából kiemelni, hanem azért, mert mint azt már fentebb fejtegettem, teljesen megoldatlanul áll létezése úgy a vadászvilágban, valamint a gazdakörökben. Sőt azt is lehetne állítani, hogy ezen megoldatlanság miatt akárhányszor a vaddisznón keresztül a gazda a vadászt s ez a gazdát sujthatja, amint ezt szintén fejtegettem. De ezenkívül is a vaddisznó, mint vadászati objektum feltétlenül megérdemli a maga-

sabb színvonalat. A nagyvad vadász feltétlenül oda értékeli, ha nem többre, az agyarást, mint a däm vadat. Ha nincs is vadászati értéke ott, mint a szarvasé, de nagyon sokan többre becsülik trofeáját; az agyart az őzagancsnál s még egy kissé meg is toldja ezt e vadunk a kalap mellett büszkén álló sertével s még minderre ráadásul húsértéke is több, mint az őzé.

Ami károosságát illeti, kérdem: mennyivel nagyobb ez a szarvasénál s a däm vadénál. Erdőben ez utóbbiak a makkot ugyanúgy feleszik, mint a disznó. Ami pedig a csemeték és fiatalosok lerágását illeti, itt a disznó lemarad amazok mögött. A mezőgazdasági termékeket véve, egyik épp úgy nem kíméli azokat, mint a másik. Burgonya, kukorica, répa, lucerna egyformán áldozatul esik, ha útba kerül, valamennyinek.

Mindenki tudja, hogy az igazi nagyvadász éppúgy megbecsüli, eteti, óvja, gondozza e nagyvadját, mint mondjuk a däm vadat. Ha tehát vadászati értéke ezzel egyvonalon van, feltétlenül megérdemli az üldözöttségi állapotából való kiemelést, nem pedig azt, hogy a föld tulajdonosa által bármikor elpusztítható, még akkor is, ha azon a területen a vadászat másnak van bérbe adva. Ezzel szemben azonban a kártérítési kötelezettség szempontjából a szarvas és däm vad mellé lenne besorozandó. Lehetne gondolkodni a terhességi és szoptatási időben való elejtésének tilalmazása felett is, ezt azonban azért nem tartom feltétlen szükségesnek, mert amellet, hogy szapora, az illető vadászterület-tulajdonosnak vagy bérlőnek mindig módjában áll saját belátása szerint a kártevések mérsékeltsége esetén ezt a tilalmat saját magára nézve felállítani, avagy a kártevések nagysága esetén ettől eltekinteni, ha már egyszer kártérítésre van kötelezve.

E pontnál el is érkezünk a legnehezebb kérdéshez, a vadkármegettérítések általános kérdéséhez. E kérdésbe való bocsátkozásnál a már letárgyalt vaddisznón kívül előtérbe jön az őz és az apróvaddal kapcsolatban emlegetni szokott vadkármegettérítés.

Az őz szerintem károosságával nem sok vizet zavar. A fiatal fák hancsainak lehántásával okozza a legtöbb bajt. Erdei fáknaál ez csak elnézhető lenne, bár ez sem kellemes, nagyobb baj azonban, hogy ugyanezt teszi az erdők, illetve tenyészhelyeik közelébe eső gyümölcsfákkal. Ez ellen azonban lehet, sőt a jó gazdá-

nak kell is védekezni. E védekezésre — hogy ismétlésekbe ne esssek — alább a nyúl kártevéseinél fogok rátérni, mely tehát ugyanúgy fog állni az őz hasonló károsításaira is.

Én azt hiszem, ha a vaddisznó a szarvas és a dämvad mellé besoroztatna a kártérítési kategóriába, a gazda sokkal könnyebben megbocsátaná az őznek a bűneit. E három nagyvadnak, jobban mondva a vaddisznónak a kártérítési költelezettségbe való besorozása mellett még az is szól, hogy ennek tartása a fővaddal egyetemben csak azon tőkeerős birtokosoknak vagy bérlőknek van módjában, kik e mellett még a kártérítési kötelezettséget is állhatnák.

Míg az őznél a kártékonyság, egy az emberre nézve káros életfolyamatával — az agancs lehántással — van kapcsolatban, addig az apróvadnál a kártékonyság a táplálkozással van összefüggésben s így ha ezt megvizsgáljuk, jobban megítélhetjük a kár mineműségét is. A dúvadak közt már úgylis letárgyalt apróvadakon kívül a három legfontosabb apróvadunk: a fogoly, fácán s a nyúl jön számításba.

A *fogoly*. Rovarokkal, rovarálcákkal, csigákkal, zsenge fűvel, gyom és gazdasági növények magvaival táplálkozik. Útjában áll tehát az ember által legnehezebben pusztítható ellenségnek, a rovarvilágnak s hogy ez mit jelent, azt csak akkor tudnánk talán meg, ha a rovarirtó szárnyasok — ne adj Isten — mind eltűnnének. A gazmagvak pusztítása által szintén hasznos. A fűben való csipegetése számba sem jön, az aratásnál elhullott gabonamagvaknak pedig a legszámbevehetőbb értékesítője. E tulajdonságaival bőven kárpótolja azt a csekély kárt, amit kaparásával az elvetett gabonamagvakban s szüret felé a szőlőben, továbbá az érő kukoricacsövek végének kibontásával okoz, de itt is csak azon csövön, melyet a földről elérhet, mert nem ül rá a csőre, mint a varjú. Létezése öröm és istenáldás. Kártérítési kötelezettséget nála még emlegetni sem volna szabad.

A *fácán*. Tulajdonképpen eledeleit ugyanazok képezik, mint a fogolyét, de kártevése a kukoricacsövek korlátlanabb mértékben való kibontása miatt mégis jobban számba jön. Amíg ugyanis a fogoly nem ér fel oly magasra s ágra sohasem ül, a fá-

cán magasabbra felér, sőt szükség esetén rá is ül a csőre. Ha tenyészterülete megegyeznék a fogolyéval, mely mint tudjuk szinte kizárólag a mezőgazdasági földek, akkor bonyolultabbá válhatna e kérdés, ámde szerencsére a fácán természetes tenyészhelyeit nádasok, csenderesek, vízmenti füzesek, erdők, illetve ezeknek fiatal sűrűségei képezik s így kártételének területei igen lecsökkennek, mert csakis ezek szomszédságában jöhet ez szóba s itt is csak ahol tömegesebben fordulnak elő és főleg a kukoricára. Miután azonban a káros rovarvilág s a gyommagvaknak ő is kíméletlen pusztítója, így ebbeli kártételeit megfelelően ellen-súlyozza. Kármegtérítésről tehát nem, legfeljebb arról lehetne szó, hogy a mesterséges fácántelepек közelében a tenyészőt arra lehetne kötelezni, hogy az érési időszakban a szomszédos kukoricát őriztesse, illetve ennek őrzéséhez hozzájáruljon, hiszen minden jó gazda az érési időszakban egyébként is alkalmaz a tolvajlások ellen kukoricacsőszet, ki egyben a fácánokat is elriasztaná.

Nyúl. Tápláléka fű és mezőgazdasági növények s kisebb részben fák, cserjék hajtásai és ezeknek kérge. A fű- és takarmánymennyiség, melyet elfogyaszt, sohasem szokott a gazdának nagyon fájni. A kalászbá szökött gabonaneműeket már nem is bántja. A fák és cserjéket is csak havas télen pusztítja, amikor éhségében erre rászorul. Ilyenkor aztán számbavehető károkat okoz. Ezen károsításai az erdei csemetéket s fiatal fákat is éri, de ez nem számottevő, mert az egész fiatal csemetéket a hó eltakarja. A havat túlnövő erdei fák kérgén kívül pedig mindig talál itt cserjéket, bokrokat, málna, kökény, áfonya stb. hajtásokat, melyeket még jobban szeret s melyekért úgy sem kár. Gyümölcs-faiskolákban, gyümölcsfatelepeken a fiatal fák kérgének körül-rágása által azonban sokszor jelentékeny kárt okoz, melyeket tagadni nem lehet. Szerintem azonban e károkért a vadászati jogosultat felelőssé tenni nem lehet, mert ez nemcsak fenekestől forgatná fel a mostani községi vadászbérlet-rendszert, s az egész vadgazdálkodást, hanem még sokkal nagyobb bajok is származnának belőle amiatt, hogy a községi stb. vadászterületek, kereslet hiányában elkótyavetyélődnének, emellett felelőtlen elemek kezei közé kerülnének, kiken nemhogy vadkármegtérítést lehetne

eszközölni, de örülni kellene, habár a lecsökkenő vadászbért pontosan fizetik.

Ez előre látható bizonyosság mellett tény az is, hogy a rendes gazda gyümölcsfáin a nyúl kárt nem okoz. Bármily furcsán hangzik is ez, de így van. Nem azért, mintha a nyúl megismerné a rendes gazda fát, de mert a rendes gazda nagyon is ismeri a nyulat s tudja, hogy gyümölcsfaiskolák, gyümölcsösök telepítéséhez nélkülözhetetlenül hozzátartozik a megfelelő bekerítés avagy a fák téli benádazása, sőt gazdától hallottam, hogy egész szépen megfelel a nyúl ellen a papírral való körülburkolás is. Fentieknek megfelelően állítom, hogy én nyúlkárt csak ott láttam, ahol vagy nem volt kerítés, illetve ez elhanyagolt volt, vagy nem voltak a gyümölcsfatörzsek beburkolva. Idősebb törzsek beburkolása pedig felesleges, Természetesen megengedhető lenne, hogy a bekerített helyeken a tulajdonos a nyulat elejtse.

Mindezen okoknál fogva az őz és az apróvad után kármegtérítési kötelezettségnek helye nem lehetne.

A kártérítésbe sorozott nagyvadakra (ide jönne tehát a vad-disznó is) vonatkozólag pedig teljesen mellékes szempont kellene hogy legyen azon körülmény, hogy ezek „tenyésztett” vadak-e vagy nem. Egyrészt miután a tenyésztés és nem tenyésztés határait megvonni nem könnyű és a tenyésztés el is palástolható, másrészt mert a kártszenvedő szempontjából teljesen mindegy, hogy a kárt tenyésztett vagy nem tenyésztett vad okozta-e, mert ő a kárt mindenképpen szenvedí s ha még lehetséges lenne is megvonni a tenyésztés és nem tenyésztés határait, mégis megeshet, hogy valamely igen kedvező területen a nem tenyésztett vad sokkal számosabb, mint alkalmatlan helyen a tenyésztett s ezen körülmény miatt a kármegtérítés szempontjából teljesen igazságtalan helyzetek állnának elő, úgy a kárt szenvedő, valamint a vadászterülettulajdonos szempontjából. Az eddig előfordult bírói gyakorlatban is (l. dr. Vidiczky: „Vadászati Jog Lexikona” 438—440. oldal) a tenyésztés és nem tenyésztés fogalmát sokszor ellentétesen ítélték meg az egyes bírók, avagy csak egész általánosan vonták meg ennek elveit, vagyis tehát a törvény által kimondott tenyésztési előfeltétel dacára az egyes bí-

rók úgy ítélkeztek, ahogy akartak, illetve ezt legigazságosabbnak látták.

Rövíden, csekélységgem álláspontját az alábbiakban foglalom össze:

1. Őz és apróvad után kármegettérítésnek helye nem lenne.

2. A vaddisznónak a földtulajdonos által való szabad pusztítása megszüntetendő lenne, ezzel szemben kármegettérítési kötelezettség illetné

3. A nyuszt, nyest, vidra, borz megmentésük érdekében a dűvadak közül kiemelendő a számukra a terhességi és szoptatási időszakra tilalom állítandó. A róka ugyancsak kiemelendő a dűvadak közül, ellenben ennek csak tavaszi kotorékásása lenne tilos. Valamennyi ellen belsőségekben, baromfiudvarok és mesterséges fácántelegek közelében, illetve vidránál a belterjes halastavaknál védekezési lehetőség adandó.

Legvégül legyen szabad kifejeznem azon reménységemet, hogy ugyanaz a fórum, mely az eddig szintén üldözött és mindenkinék kiszolgáltatót s pusztulásnak indult ragadozó madaraink védelmét minden igaz vadász és természetbarát őszinte örömeire felkarolta és megvalósította, bizonyára a legnagyobb megértéssel lesz azon — részben kivészésnek indult, részben félreismert — szörmés vadjaink iránt is, melyek apróvad faunánk legnemesebb értékei és melyeknek végleges kipusztulása pótolhatatlan veszteség lenne.

